

VERTROUWELIJK.

Nota Nr 55

NOTA OVER DE AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING IN NEDERLAND.

1. Agrarische beroepsbevolking op 31 Mei 1947.¹⁾

De hieronder volgende cijfers over de agrarische beroepsbevolking, ingedeeld naar de positie in het bedrijf, hebben betrekking op geheel Nederland (exclusief de gemeenten Amsterdam, Den Haag en Utrecht, welke nog niet bekend zijn). De personen in militaire dienst en de werkzoekenden zijn hier niet bij inbegrepen.

	Mannen	Vrouwen
Zelfstandige bedrijfshoofden	231.525	13.722
Medewerkende echtgenoten		81.326
Directeuren van N.V.'s etc.	239	12
Bedrijfsleiders	4.434	11
Arbeiders	207.781	12.296
Medewerkende kinderen	109.588	60.353
Employé's	<u>2.072</u>	<u>416</u>
Totaal aantal werkenden	555.639	168.136

Tellen wij hier nog de agrarische beroepsbevolking van genoemde 3 gemeenten (naar beroepstelling 1930) bij, dan worden de totalen resp. 561.245 en 168.354.

De cijfers over de mannelijke agrarische beroepsbevolking komen ons vrij betrouwbaar voor. Een door ons uitgevoerde berekening - waarbij de arbeiders berekend zijn uit de gegevens van de administratie ingevolge de Land- en Tuinbouwongevallenwet en - Ziektewet (zie nota 532 Centraal Planbureau), de medewerkende kinderen uit de telling van het aantal arbeidskrachten bij de land- en tuinbouwinventarisatie 1947 (C.B.S.) en de bedrijfshoofden uit de geïnventariseerden (naar hoofdberoep en grootteklasse) van de land- en tuinbouwinventarisatie 1947; bij deze laatste categorie is, naar aanleiding van reeds verricht onderzoek, geschat welke geïnventariseerden als zelfstandige bedrijfshoofden beschouwd moeten worden - leverde ongeveer hetzelfde totale resultaat op. In de onderdelen gaf deze berekening minder bedrijfshoofden en meer arbeiders en medewerkende gezinsleden te zien.

Wat betreft de categorie arbeiders kan nog opgemerkt worden dat deze voor ruim de helft uit vaste arbeiders bestaat en dat het aantal inwonend bedrijfsperoneel 14.684 bedraagt.

527.

1) Bron: Volks- en beroepstelling, 31 Mei 1947, C.B.S.

Bewerking van deze nota: Maris, A., en H.A.J. Visser: Prognose van de mannelijke agrarische beroepsbevolking op 1 januari 1952, 1957 en 1962 (hierbij ingesloten)

De telling van de vrouwelijke agrarische beroepsbevolking geeft minder houvast. Wanneer geeft een vrouw zich op als werkend? Als zij 1, 2, 3 of meer uren in het bedrijf werkzaam is? De beroepstelling 1947 heeft als instructie uitgegeven dat vrouwen die dagelijks meewerken als werkend aangerekend moeten worden d.w.z. dat vrouwen die dagelijks bijv. 2 uur meewerken, zich op moeten geven als werkend. Het resultaat is geweest dat ruim 168.000 vrouwen zich als werkend hebben opgegeven. Volgens de telling van het aantal arbeidskrachten bij de land- en tuinbouwinventarisatie 1947 zijn er ongeveer 120.000 vrouwelijke agrarische beroepspersonen.

De instructie bij deze telling is strenger toegepast dan bij de beroepstelling zodat een vrouw langer in het bedrijf moest werken om als agrarisch beroepspersoon aangemerkt te worden.

Gelet op deze instructies komt ons het aantal vrouwelijke agrarische beroepspersonen volgens telling land- en tuinbouwinventarisatie wel zo aannemelijk voor als het aantal volgens de beroepstelling.

In de hierbijgaande tabel I is de mannelijke agrarische beroepsbevolking ingedeeld naar leeftijdsklassen. Duidelijk tonen de cijfers aan dat in de kleiprovincies: Zeeland, Groningen en Friesland de jeugdige agrarische beroepsbevolking (t/m 15 jaar, 16 t/m 19 jaar en 20 t/m 24 jaar) minder sterk vertegenwoordigd is dan in de overige provincies.

Vergelijken wij tenslotte de mannelijke agrarische beroepsbevolking van 1947 met die van 1930 (zie onderstaande cijfers) dan zien wij absoluut nog een aanzienlijke toeneming (41.537); relatief, dus in verhouding tot de totale beroepsbevolking, zal het tegendeel het geval zijn. (Aangezien de totale beroepsbevolking nog niet bekend is, kan nog geen definitief percentage worden gegeven).

Letten wij op de provincies dan is wel zeer opvallend de sterke achteruitgang van de agrarische beroepsbevolking in Zeeland. In Friesland en Limburg bleef de agrarische beroepsbevolking ongeveer gelijk, terwijl de provincies Drente, Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant de grootste toeneming te zien geven.

Provincies	Mannelijke agrarische beroepsbevolking		
	1930	1947	index 1930 = 100
Groningen	37.056	39.339	106,2
Friesland	49.671	50.301	101,3
Drente	31.998	37.136	116,1
Overijssel	43.343	51.344	118,5
Gelderland	76.928	84.320	109,6
Utrecht	18.089	19.150	105,9
Noord-Holland	51.900	54.565	105,1
Zuid-Holland	77.253	79.873	103,4
Zeeland	33.749	29.871	88,5
Noord-Brabant	72.980	78.664	107,8
Limburg	36.741	36.682	99,8
Nederland	529.708	561.245	106,0

Met bovenstaande cijfers is een globaal overzicht gegeven van de agrarische beroepsbevolking op 31 Mei 1947. Hiermede is echter nog niets gezegd over de agrarische jongeren van 0-15 jaar, die in de eerstkomende 15 jaar de arbeidsmarkt zullen aanvullen. Deze gegevens, onontbeerlijk om de prognose uit de volgende paragraaf te kunnen maken, werden verkregen door van 135 plattelandsgemeenten (representatief voor het gehele platteland; tezamen tellen ze 18% van de mannelijke agrarische beroepsbevolking in Nederland) per provincie het aantal mannen geboren in de perioden 1932 t/m 1936, 1937 t/m 1941 en 1942 t/m 1946 te vermenigvuldigen met het percentage van de mannelijke agrarische beroepsbevolking in de keuze gemeenten der provincies; door deze cijfers te vermenigvuldigen met het verhoudingsgetal mannelijke agrarische beroepsbevolking per provincie

mannelijke agrarische beroepsbevolking in de keuze gemeenten der provincies en de provincies te sommeren, verkrijgt men een vrij betrouwbare indruk van het aantal agrarische jongeren in Nederland. Deze aantallen bedroegen voor de bovengenoemde perioden resp. 91.188, 95.202 en 114.377. Met deze gegevens en de gegevens van de agrarische beroepsbevolking Mei 1947, ingedeeld naar leeftijdsklassen, zijn de prognoses van de mannelijke agrarische beroepsbevolking uitgevoerd. De vrouwen zijn dus bij de prognose geheel buiten beschouwing gelaten.

2. Prognose mannelijke agrarische beroepsbevolking op 1 Januari 1952, 1957 en 1962.

Het aantal beroepspersonen, dat op een bepaalde datum - in ons geval 1 Januari 1947 - tot een in omvang bekende leeftijdsgroep behoort, zal gedurende elke volgende vijfjarige periode aan verandering onderhevig zijn.

Tengevolge van beroepsverandering zal in vijf jaren tijds het aantal agrarische beroepspersonen van een bepaalde leeftijdsgroep kunnen afnemen of toenemen. Nu is het in de Landbouw over het algemeen zo, dat de personen, wier taak eenmaal in deze bestaansbron ligt, niet licht veranderen van beroep en ook omgekeerd komt het sporadisch voor, dat niet-agrarische beroepspersonen later in de Landbouw terechtkomen. Wij mogen dus veronderstellen, dat de aantallen zich in een bepaalde leeftijdsgroep door deze veranderingen in een tijdsverloop van vijf jaren hoegenaamd niet zullen wijzigen, temeer, omdat men ook kan aannemen, dat het kleine aantal dat afvloeit er weer bij komt van buiten de Landbouw.

Belangrijker is de verandering, welke tengevolge van de sterfte wordt teweeg gebracht. Met behulp van de sterftetafels voor vijfjarige leeftijdsgroepen (C.B.S. 1931-'40) is de grootte van elke leeftijdsgroep af te leiden uit die van de voorgaande. Hierbij moeten wij veronderstellen dat de sterftetekansen in de agrarische bevolkingsgroep in het tijdvak 1947-1962 gelijk zijn aan die van het gehele Nederlandse volk in het tijdvak 1931-1940, welke veronderstelling waarschijnlijk weinig verschillend van de werkelijkheid zal zijn. Omdat wij hieronder alleen een prognose zullen maken van het mannelijke deel der agrarische beroepsbevolking hebben wij vanzelfsprekend de sterftetekansen van de mannen der gehele bevolking van 1931-1940 genomen.

Wanneer wij nu de sterftetekans van de 5 jarige leeftijdsgroepen van 1 aftrekken, verkrijgen wij de overlevingskans gedurende vijf jaren van elke leeftijdsgroep. Door de leeftijdsgroepen te vermenigvuldigen met de gemiddelde overlevingskans voor elke leeftijdsgroep verkrijgt men de leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking in de Landbouw over vijf jaar. Dat is dus uitgaande van 1947 de leeftijdsopbouw in 1952. Past men deze wijze van berekenen ook toe op 1952 dan verkrijgt men de leeftijdsopbouw van 1957. Dit kan men nog één keer doen, omdat de 0-4 jarige zoons van de agrarische beroepsbevolking van 1947 in 1962 15-19 jaar zijn, dus niet meer leerplichtig. Voor 1967 kan dit niet, omdat de 15-19 jarigen in dat jaar in 1947 nog niet geboren zijn; men weet derhalve hun werkelijk aantal niet.

Nu is het niet geoorloofd om alle 10-14 jarige zoons met hun overlevingskans te vermenigvuldigen om de 15-19 jarige beroepspersonen vijf jaar later te verkrijgen; immers niet alle zoons continueren het beroep van hun vaders. Onderzoekingen in Epe, Erp, Baalte en Ruinen leverden als resultaat op, dat 1833 15 jarige en oudere inwonende zoons van de 2724 in totaal van alle boeren in genoemde gemeenten in de landbouw werkzaam waren; dit is 67,3%. Aangezien de beroepscontinuïteit in het Westen van het land onder de boeren en onder de landarbeiders waarschijnlijk minder groot zal zijn, hebben wij 60% aangenomen. De 10-14 jarige zoons worden dus buiten de overlevingskans ook met $\frac{3}{5}$

vermenigvuldigd om het aantal 15-19 jarige beroepspersonen te verkrijgen, dat 5 jaar later in de landbouw werkzaam is.

Bij de berekening van de prognose voor 1 Januari 1952, 1957 en 1962 zijn wij uitgegaan van de leeftijdsopbouw van 1 Januari 1947. Daar evenwel alleen die van 31 Mei 1947 bekend was, hebben wij een kleine correctie moeten aanbrengen om de leeftijdsopbouw van 1 Januari 1947 te verkrijgen.

Bovendien werd in de gegevens van de Volks- en beroepstelling onder de agrarische beroepspersonen het aantal van de jongens tot en met 15 jaar vermeld. Wij hebben hieruit de 15 jarigen berekend, die, welke jonger dan 15 jaar zijn, werden bij de beroepsloze 10-14 jarige zoons gevoegd, omdat wij van mening zijn, dat deze 14 jarige jongens voor een groot deel nog geen beroepspersonen zijn in verband met de leerplicht.

In onderstaande tabel worden de resultaten van de prognoseberekeningen weergegeven (niet afgerond). Wij zijn uitgegaan van 541.358 mannelijke beroepspersonen op 1 Januari 1947.

Prognose van het aantal mannelijke agrarische beroepspersonen op 1 Januari 1952, 1957 en in 1962.	
1952	565.642
1957	586.934
1962	608.466

De jaarlijkse toeneming gedurende de periode 1947-1952 bedraagt 4857; gedurende 1952-1957: 4258 en gedurende 1957-1962: 4306 mannelijke beroepspersonen. De gemiddelde jaarlijkse toeneming bedraagt dus gedurende 1947-1962: 4474 mannelijke beroepspersonen in de Landbouw.

Bij deze toeneming dient men wel te bedenken, dat wij aangenomen hebben, dat gedurende de 15 jarige periode in kwestie 40% van de zoons der agrarische beroepsbevolking niet in de Landbouw terecht komen. Wij hebben dit percentage hierboven gemotiveerd. Gezien ook uit het oogpunt van de aantallen beroepspersonen van 20-24 jaar, van 25-29 jaar enz. is dit percentage niet ver van de werkelijkheid af.

De gehele aanvoer van jongens uit de agrarische bevolking op de arbeidsmarkt bedraagt in deze 15 jaar: 291.770 of gemiddeld per jaar 19.451. Daarvan komen spontaan niet in de Landbouw: 7780 per jaar (40% van 19.451). De overigen, nl. 11.671 zullen jaarlijks de gelederen van de agrarische beroepsbevolking aanvullen; hiervan zijn er 7197 nodig voor het op peil houden van de huidige agrarische beroepsbevolking.

Stellen wij ons op het standpunt dat de agrarische beroepsbevolking in de toekomst niet mag toenemen dan moeten jaarlijks dus niet 7780 maar 12.254 (7780 + 4474) agrarische jongeren uit de landbouw verdwijnen, zodat de totale afvloeiing 63% van de totale toename bedraagt.

Dit wil dus zeggen, dat in de periode 1947-1962 ruim 183.000 agrarische jongeren - d.i. ruim 12.000 per jaar - niet in de agrarische bedrijfstak te werk gesteld kunnen worden en zich dus dienen voor te bereiden voor een ander beroep.

Bij de beoordeling hiervan dient men twee omstandigheden niet uit het oog te verliezen. Ten eerste, dat door de veroudering van de agrarische beroepsbevolking te verwachten is, dat reeds vóór 1972 bij 63% afvloeiing deze bevolking langzaam zal afnemen en in de tweede plaats, dat het hier gaat om de afvloeiing van jongens, die van school gekomen, een beroep moeten kiezen; hiermede is dus niets gezegd omtrent een eventueel noodzakelijke afvloeiing van de huidige agrarische beroepsbevolking (verkapte werkloosheid).

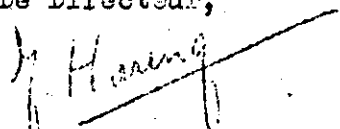
's-Gravenhage, 17 Augustus 1949.

Samengesteld onder leiding van:

Ir A. Maris

Drs M.A.J. Visser.

De Directeur,

(Dr J. Horring)

MANLIJKE AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING PER PROVINCIE EN INGEDEELD NAAR LEEFTIJDKlassen

Provincies	15 jaar		16 t/m 19 jaar		20 t/m 24 jaar		25 t/m 39 jaar		40 t/m 49 jaar		50 t/m 64 jaar		65 t/m 69 jaar		70 jaar e.o.		Totale beroepsbev.	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
Groningen	1.277	3,25	3.320	8,44	5.424	8,70	11.865	30,16	7.851	19,96	8.522	21,74	1.716	4,36	1.334	3,39	39.339	100
Friesland	1.891	3,76	4.461	8,87	4.610	9,16	14.864	29,55	9.721	19,33	10.788	21,45	2.185	4,34	1.781	3,54	50.301	100
Drenthe	1.602	4,31	4.122	11,10	3.850	10,37	11.140	30,00	6.784	18,27	7.008	18,87	1.348	3,63	1.282	3,45	37.136	100
Overijssel	2.162	4,21	5.168	10,07	5.024	9,78	13.870	27,01	9.036	17,60	10.731	20,90	2.692	5,24	2.661	5,18	51.344	100
Gelderland	3.420	4,06	8.300	9,84	7.649	9,07	21.888	25,96	15.094	17,90	18.594	22,05	4.739	5,62	4.636	5,50	84.320	100
Utrecht (exclusief gem. Utrecht)	869	4,70	1.909	10,32	1.842	9,96	5.074	27,43	3.263	17,64	4.008	21,66	854	4,62	681	3,68	18.500	100
Noordholland (exclusief Amsterdam)	2.172	4,14	5.416	10,32	4.821	9,18	15.619	29,75	9.641	18,36	10.990	20,93	2.257	4,30	1.584	3,02	52.500	100
Zuidholland (exclusief 's-Gravenhage)	3.532	4,59	7.687	9,99	6.813	8,85	23.683	30,76	14.099	18,31	15.448	20,07	3.204	4,16	2.516	3,27	76.982	100
Zeeland	1.045	3,50	2.441	8,17	2.448	8,20	8.375	28,04	5.542	18,55	6.966	23,32	1.608	5,38	1.446	4,84	29.871	100
Noordbrabant	4.753	6,04	9.325	11,85	8.495	10,80	21.506	27,34	12.503	15,89	15.246	19,38	3.678	4,68	3.158	4,01	78.664	100
Limburg	2.290	6,24	4.313	11,76	3.723	10,15	9.092	24,79	5.491	14,97	7.500	20,45	2.147	5,85	2.126	5,80	36.682	100
Nederland excl. Utrecht Amsterdam 's-Gravenhage	25.013	4,50	56.462	10,16	52.699	9,48	156.976	28,25	99.025	17,82	115.831	20,85	26.428	4,76	23.205	4,18	555.639	100

In dit artikel is de Nota 55 van het L.E.I., welke werd gemaakt op verzoek van het Min. v. Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, nader uitgewerkt.

Prognose van de mannelijke agrarische
beroepsbevolking op 1 Januari 1952, 1957 en 1962

Ir A MARIS en Drs M. A. J. VISSER

PROGNOSE VAN DE MANNELIJKE AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING OP 1 JANUARI 1952, 1957 EN 1962

Ir A. MARIS en Drs M. A. J. VISSER.

Bij deze prognose zal worden uitgegaan van de beroepstelling van 31 Mei 1947, waarbij gebruik zal worden gemaakt van de gegevens van 135 „type” gemeenten.

I. AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING OP 31 MEI 1947 ¹⁾.

a. De indeling naar de positie in het bedrijf.

De hieronder volgende cijfers over de agrarische beroepsbevolking, ingedeeld naar de positie in het bedrijf, hebben betrekking op geheel Nederland (exclusief de gemeenten Amsterdam, Den Haag en Utrecht, waarvan de gegevens nog niet bekend zijn). De personen in militaire dienst en de werkkzoekenden zijn hierbij *niet* inbegrepen.

Tabel 1. Indeling van de agrarische beroepsbevolking van Nederland, behalve de gemeenten Amsterdam, Den Haag en Utrecht.

	Mannen	Vrouwen
Zelfstandige bedrijfshoofden	231.325	13.722
Medewerkende echtgenoten	—	81.326
Directeuren van N.V.'s etc.	219	12
Bedrijfsleiders	4.434	11
Arbeiders	207.781	12.296
Medewerkende kinderen	109.588	60.353
Employé's	2.072	416
Totaal aantal werkenden	555.639	168.136

Tellen wij hier nog de agrarische beroepsbevolking van genoemde 3 gemeenten (naar beroepstelling 1930) bij, dan worden de totalen resp. 561.245 en 168.354.

De cijfers over de mannelijke agrarische beroepsbevolking komen ons vrij betrouwbaar voor. Een door ons uitgevoerde berekening, waarbij de arbeiders zijn berekend uit de gegevens van de administratie ingevolge de Land- en Tuinbouwongevallenwet en -Ziekwet (zie nota 532 Centraal Planbureau), de medewerkende kinderen uit de telling van het aantal arbeidskrachten bij de land- en tuinbouwinventarisatie 1947 (C.B.S.) en de bedrijfshoofden uit de geïnventariseerden (naar hoofdberoep en grootteklasse) van de land- en tuinbouwinventarisatie 1947 — bij deze laatste categorie is, naar aanleiding van reeds verricht onderzoek, geschat welke geïnventariseerden als zelfstandige bedrijfshoofden beschouwd moeten worden — leverde ongeveer hetzelfde *totale resultaat* op. In de onderdelen gaf deze berekening minder bedrijfshoofden en meer arbeiders en medewerkende gezinsleden te zien.

Wat betreft de categorie arbeiders kan nog worden opgemerkt, dat deze voor ruim de helft uit vaste arbeiders bestaat en dat het aantal inwonend bedrijfspersoneel 14.684 bedraagt.

De telling van de vrouwelijke agrarische beroepsbevolking geeft minder houvast. Wanneer geeft een vrouw zich op als werkend? Als zij 1, 2, 3 of meer uren per dag in het bedrijf werkzaam is? De beroepstelling 1947 heeft als instructie uitgegeven, dat

¹⁾ Bron: Volks- en Beroepstelling 31 Mei 1947, Centraal Bureau voor de Statistiek.

vrouwen die *dagelijks* meewerken als werkend aangerekend moeten worden; d.w.z. dat vrouwen die dagelijks bijv. 2 uur meewerken, zich op moeten geven als werkend. Het resultaat is geweest dat ruim 168.000 vrouwen zich als werkend hebben opgegeven. Volgens de telling van het aantal arbeidskrachten bij de land- en tuinbouwinventarisatie 1947 zijn er ongeveer 120.000 vrouwelijke agrarische beroepspersonen.

De instructie bij deze inventarisatie is strenger toegepast dan bij de beroepstelling; een vrouw moest langer in het bedrijf werken om als agrarisch beroepspersoon aangemerkt te worden.

Gelet op de toepassing van deze instructies komt ons het aantal vrouwelijke agrarische beroepspersonen volgens telling land- en tuinbouwinventarisatie wel zo aannemelijk voor als het aantal volgens de beroepstelling.

b. De indeling naar de leeftijdsklassen.

In bijlage 1 is de mannelijke agrarische beroepsbevolking ingedeeld naar leeftijdsklassen.

De volgende cijfers geven hiervan een samenvatting.

Tabel 2. Mannelijke agrarische beroepsbevolking op 31 Mei 1947, ingedeeld naar drie leeftijdsklassen.

	t/m 24 jaar in %	25—64 jaar in %	65 jaar e.o. in %
Groningen	20.4	71.9	7.7
Friesland	21.8	70.3	7.9
Drente	25.8	67.1	7.1
Overijssel	24.1	65.5	10.4
Gelderland	23.0	65.9	11.1
Utrecht	25.0	66.7	8.3
Noord-Holland	23.6	69.1	7.3
Zuid-Holland	23.4	69.2	7.4
Zeeland	19.9	69.9	10.2
Noord-Brabant	28.7	62.6	8.7
Limburg	28.2	61.2	11.6
Nederland	24.1	66.9	9.0

In de provincies Zeeland, Groningen en Friesland is de jeugdige agrarische beroepsbevolking naar verhouding aanzienlijk geringer dan in de overige provincies; Noord-Brabant en Limburg geven zeer hoge percentages te zien. De oudere agrarische beroepsbevolking is het sterkst vertegenwoordigd in Limburg, Gelderland, Overijssel en Zeeland.

Zeeland heeft dus verhoudingsgewijs weinig jongeren en veel ouderen, terwijl Noord-Brabant het tegenovergestelde beeld vertoont.

c. Vergelijking van 1947 met 1930.

Vergelijken wij verder de mannelijke agrarische beroepsbevolking van 1947 met die van 1930 (zie onderstaande cijfers) dan zien wij absoluut nog een aanzienlijke toeneming (41.537); relatief, dus in verhouding tot de totale beroepsbevolking, mag worden aangenomen, dat het tegendeel het geval is. (Aangezien de totale beroepsbevolking nog niet bekend is, kan nog geen definitief percentage worden gegeven).

Letten wij op de provincies dan is wel zeer opvallend de sterke achteruitgang van de agrarische beroepsbevolking in Zeeland. In Friesland en Limburg bleef de agrarische beroepsbevolking ongeveer gelijk, terwijl de provincies Drenthe,

Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant de grootste toeneming te zien geven.

In tegenstelling tot Nederland geven landen als België, Denemarken, Zweden, Canada en de U.S.A. een achteruitgang van de agrarische beroepsbevolking te zien; in Frankrijk en Zwitserland is sedert 1936 resp. 1930 de agrarische beroepsbevolking ongeveer gelijk gebleven, terwijl alleen in Groot-Brittannië sinds 1939 van een toeneming sprake is.

Tabel 3. Mannelijke agrarische beroepsbevolking, 1947 vergeleken met 1930.

Provincies	Mannelijke agrarische beroepsbevolking		
	1930	1947	index 1930 = 100
Groningen	37.056	39.339	106.2
Friesland	49.671	50.301	101.3
Drente	31.998	37.136	116.1
Overijssel	43.343	51.344	118.5
Gelderland	76.928	84.310	109.6
Utrecht	18.089	19.150	105.9
Noord-Holland	51.900	54.565	105.1
Zuid-Holland	77.253	79.873	103.4
Zeeland	33.749	29.871	88.5
Noord-Brabant	72.980	78.664	107.8
Limburg	36.741	36.882	99.8
Nederland	529.708	561.245	106.0

d. De agrarische jongeren (0 t/m 14 jaar).

Bij de berekening van het aantal agrarische jongeren, die dus in de eerstkomende 15 jaar de arbeidsmarkt zullen aanvullen, werd uitgegaan van 135 overwegend agrarische gemeenten. De woorden „overwegend agrarisch” hebben betrekking op het percentage van de mannelijke beroepsbevolking dat in de agrarische bedrijfstak werkt; voor deze 135 gemeenten bedroeg dit bijna 62 %, terwijl deze gemeenten tezamen 18 % van de mannelijke agrarische beroepsbevolking in Nederland tellen. Voorts is bij de keuze van de gemeenten gelet op: godsdienst, grondgebruik, aantal bedrijven en ruimtelijke verspreiding.

Van deze gemeenten is bekend het aantal op 31 Mei 1947 in leven zijnde mannen, dat geboren is in de jaren 1932 t/m 1936, 1937 t/m 1941 en 1942 t/m 1946; door deze aantallen te vermenigvuldigen met het percentage van de mannelijke agrarische beroepsbevolking krijgt men vrij betrouwbare cijfers voor de agrarische jongeren per 31 Mei 1947 in de keuze-gemeenten. Hierbij wordt dus aangenomen, dat in een overwegend agrarische gemeente het aantal kinderen per agrarisch gezin even groot is als dat van andere gezinnen.

Bovenstaande berekeningen zijn *per provincie* uitgevoerd; door de gevonden cijfers te vermenigvuldigen met het verhoudingsgetal:

mannelijke agrarische beroepsbevolking per provincie

mannelijke agrarische beroepsbevolking in de betreffende keuze-gemeenten

en de provincies te sommeren, verkrijgt men uiteindelijk het aantal agrarische jongeren in Nederland. Deze aantallen bedroegen voor de bovengenoemde perioden resp. 91.188, 95.202 en 114.377; totaal 300.767. Hieronder volgen nog de cijfers van de mannelijke agrarische jongeren (0—14 jaar) per provincie, tevens uitgedrukt per 100 mannelijke arbeidskrachten in de landbouw.

Tabel 4. De mannelijke agrarische jongeren (0—14 jaar) per provincie op 31 Mei 1947.

Provincies	Agrarische jongeren van 0—14 jaar Mannen	Aantal agrarische mannelijke jongeren van 0-14 jaar per 100 mannelijke arbeidskrachten in de landbouw 1947
Groningen	18.137	46.1
Friesland	25.654	51.0
Drente	17.692	47.6
Overijssel	27.067	52.7
Gelderland	42.481	50.4
Utrecht	10.903	56.9
Noord-Holland	27.713	50.8
Zuid-Holland	46.458	58.2
Zeeland	12.571	42.1
Noord-Brabant	50.335	64.0
Limburg	21.756	59.3
Nederland	300 767	53.6

Bovenstaande cijfers geven een indruk van het aantal agrarische jongeren op 31 Mei 1947. Begrijpelijkerwijze zullen deze later niet allen in de landbouw werkzaam zijn; een groot gedeelte vloeit af naar andere bedrijfstakken en een klein gedeelte komt te overlijden (ongeveer 3 %).

De cijfers uit de laatste kolom laten duidelijk zien dat verhoudingsgewijs in Zeeland en Groningen de minste agrarische jongeren voorkomen, terwijl de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland, Limburg en Utrecht hogere aantallen te zien geven.

Met deze gegevens en de gegevens van de agrarische beroepsbevolking Mei 1947, ingedeeld naar leeftijdsklassen, zijn de prognoses van de mannelijke agrarische beroepsbevolking uitgevoerd.

2. PROGNOSE VAN DE MANNELIJKE AGRARISCHE BEROEPSBEVOLKING OP 1 JANUARI 1952, 1957 en 1962.

Het aantal agrarische beroepspersonen, dat op een bepaalde datum — in ons geval 1 Januari 1947 — tot een in omvang bekende leeftijdsgroep behoort, zal gedurende elke volgende vijfjarige periode aan de volgende veranderingen onderhevig zijn:

a. Tengevolge van **beroepsverandering** zal in vijf jaar tijds het aantal agrarische beroepspersonen van een bepaalde leeftijdsgroep kunnen afnemen of toenemen. Nu is het in de Landbouw over het algemeen zo, dat de personen, wier taak *eenmaal in deze bestaansbron ligt*, niet gemakkelijk veranderen van beroep en ook omgekeerd komt het sporadisch voor, dat niet-agrarische beroepspersonen later in de Landbouw terechtkomen¹⁾. Wij mogen dus veronderstellen, dat de aantallen zich in een bepaalde leeftijdsgroep door deze veranderingen in een tijdsverloop van vijf jaren praktisch niet zullen wijzigen. Anders ligt het natuurlijk met de aankomende jongeren, (zie verder op).

b. Belangrijk is de verandering, die tengevolge van de **sterfte** wordt teweeggebracht. Met behulp van de sterftetafels voor vijfjarige leeftijdsgroepen (C.B.S. 1931—'40) is de grootte van elke leeftijdsgroep af te leiden uit

¹⁾ Dit geldt ten dele niet voor de jonge, ongehuwde agrarische beroepspersonen.

die van de voorgaande. Hierbij moeten wij de veronderstelling maken, dat de sterftekansen in de agrarische bevolkingsgroep in het tijdvak 1947—1962 gelijk zijn aan die van het gehele Nederlandse volk in het tijdvak 1931—1940, welke veronderstelling waarschijnlijk niet ver van de werkelijkheid zal zijn, omdat de sterfte onder de plattelandsbevolking in 1931—'40 iets groter was dan onder de stedelijke bevolking en omdat de sterfte onder de plattelandsbevolking toenmaals afnemende was. Omdat wij hieronder alleen een prognose zullen maken van het mannelijke deel der agrarische beroepsbevolking hebben wij vanzelfsprekend de sterftekansen van de mannen der gehele bevolking van 1931—'40 genomen, die, zoals bekend, enigermate in ongunstige zin verschillen met de sterftekansen der vrouwen.

Wanneer men de sterftekans van 1 aftrekt, dan verkrijgt men de zgn. overlevingskans. Door de leeftijdsgroepen te vermenigvuldigen met de gemiddelde overlevingskans voor elke leeftijdsgroep verkrijgt men de leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking in de Landbouw over vijf jaar. Dat is dus uitgaande van 1 Januari 1947 de leeftijdsopbouw van 1 Januari 1952. Past men deze wijze van berekenen ook toe, uitgaande van 1 Januari 1952, dan verkrijgt men de leeftijdsopbouw van 1 Januari 1957. Dit kan men nog één keer doen, omdat de 0—4-jarige zoons van de agrarische beroepsbevolking van 1947 in 1962: 15—19 jaar geworden zijn, dus niet meer leerplichtig. Voor 1967 kan dit niet, omdat de 15—19-jarigen van dat jaar in 1947 nog niet geboren zijn; men weet derhalve hun werkelijk aantal niet. Wil men ondanks dat toch op één of ander tijdstip na 1962 de leeftijdsopbouw van een bevolkingsgroep verkrijgen, dan dient men eerst een prognose van de nataliteit te maken, of n.a.w. een berekening te maken omtrent het toekomstig aantal geboorten.

Behalve de sterfte is voor het maken van een prognose de regelmatig plaatsvindende afvloeiing van de aankomende jongeren van groot belang, speciaal voor de agrarische beroepsbevolking. Onderzoekingen in Epe, Erp, Raalte en Ruinen leverden als resultaat op dat van de 2724 inwonende zoons van 15 jaar en ouder er 1833 in de Landbouw werkten; dit is 67.3 %. Aangezien de beroepscontinuïteit in het Westen onder de boeren en landarbeiders waarschijnlijk minder groot zal zijn, hebben wij 60 % aangenomen. De 10—14-jarige zoons worden dus behalve met hun overlevingskans ook met $\frac{3}{5}$ vermenigvuldigd om het aantal 15—19-jarige beroepspersonen te verkrijgen, dat 5 jaar later in de Landbouw werkzaam zal zijn.

Om technische redenen, die wij hier niet zullen uiteenzetten, is bij de berekening van de prognose voor 1 Januari 1952, 1957 en 1962 van de leeftijdsopbouw van 1 Januari 1947 uitgegaan. Omdat alleen die van 31 Mei 1947 bekend was, moest een kleine correctie worden aangebracht om de leeftijdsopbouw op 1 Januari van het volkstellingsjaar te verkrijgen.

Bovendien werd in de gegevens van de volks- en beroepstelling (C.B.S.) onder de agrarische beroepspersonen het aantal van de werkende jongens tot en met 15 jaar vermeld. Hieruit zijn met behulp van de 135 keuze-gemeenten de 15-jarigen berekend; die, welke jonger dan 15 jaar zijn, werden bij de beroepsloze 10—14-jarige zoons gevoegd.

Tabel 5. Prognose van het aantal mannelijke agrarische beroepspersonen in Nederland.

1 Januari 1952	565.642
1 Januari 1957	586.934
1 Januari 1962	608.466

In tabel 5 worden de resultaten van de prognoseberekningen voor het gehele

land weergegeven (niet afgerond). Hierbij is uitgegaan van 541.358 mannelijke beroepspersonen op 1 Januari 1947.

De jaarlijkse toeneming gedurende de periode 1947—1952 bedraagt 4857; gedurende 1952—1957: 4258 en gedurende 1957—1962: 4306 mannelijke beroepspersonen. De gemiddelde jaarlijkse toeneming bedraagt dus gedurende 1947—1962: 4474 mannelijke beroepspersonen.

Bij deze toeneming dient men wel te bedenken, dat wij aangenomen hebben, dat gedurende de 15-jarige periode in kwestie 40 % van de zoons der agrarische beroepsbevolking niet in de Landbouw terecht zullen komen. Wij hebben dit percentage hierboven gemotiveerd. Gezien ook de aantallen beroepspersonen van 20—25 jaar, van 25—29 jaar enz. is dit percentage niet ver van de werkelijkheid af.

Behalve deze prognoseberekningen is nog belangrijk te weten, hoeveel de totale aanvoer van jongens uit de agrarische bevolking zal bedragen; dit vooral in verband met de komende industrialisatie. Belangrijker dan het aantal, dat spontaan afvloeit, is nl. het *totale aantal*, dat de landbouw kan missen.

De gehele aanvoer van jongens uit de agrarische bevolking op de arbeidsmarkt bedraagt in deze 15 jaar: 291.770 ¹⁾ of gemiddeld per jaar 19.451. Daarvan komen op spontane wijze niet in de Landbouw: 7780 per jaar (40 % van 19.451). De overigen nl. 11.671 zullen jaarlijks de gelederen van de agrarische beroepsbevolking aanvullen; hiervan zijn er 7197 (11671—4474) nodig voor het op peil houden van de huidige mannelijke agrarische beroepsbevolking.

Stellen wij ons op het standpunt, dat *de mannelijke agrarische beroepsbevolking in de toekomst niet mag toenemen*, dan moeten jaarlijks niet 7780 maar 12.254 (7780 + 4474) agrarische jongens uit de Landbouw verdwijnen, zodat de totale afvloeiing 63 % moet bedragen.

3. PROGNOSE VOOR OVERIJSSSEL, ZEELAND EN NOORDBRABANT.

Van tabel 3 heeft men kunnen aflezen, dat de mannelijke agrarische beroepsbevolking in Overijssel sinds 1930 t.o.v. 1947 het meest is toegenomen (1930 = 100; 1947 = 118.5) en die in Zeeland het meest is afgenomen (1947 = 88.5). Omdat deze twee provincies in dit opzicht dus uitersten zijn, willen wij ook een prognose voor deze provincies afzonderlijk maken. Uit tabel 2 kan men afleiden, dat de leeftijdsopbouw van de mannelijke agrariërs in de provincie Noordbrabant het meest progressief is, terwijl die van Zeeland de minst groeiende vorm heeft. Een prognose voor Noordbrabant zal daarom ook interessant zijn.

In tabel 6 ziet men het resultaat; men moet uitgaan van 50.174 mannelijke agrariërs in Overijssel, van 29.284 in Zeeland en van 75.646 in Noordbrabant.

Tabel 6. Prognose van het aantal mannelijke agrarische beroepspersonen in Overijssel, Zeeland en Noordbrabant op 1 Januari 1952, 1957 en 1962.

	Overijssel	Zeeland	Noordbrabant
1952	52.113	29.735	80.704
1957	53.697	30.044	85.436
1962	55.229	30.207	90.298

¹⁾ 300767 min de sterfte.

In Overijssel telt men dus een jaarlijkse toeneming van 337; in Zeeland van 61 en in Noordbrabant van 977 beroepspersonen in de Landbouw tot 1962, wanneer 60 % van de zoons der boeren en landarbeiders in de agrarische sector blijven. De gehele aanvoer van jongens uit de agrarische bevolking op de arbeidsmarkt bedraagt jaarlijks in Overijssel 1752; in Zeeland 813 en in Noordbrabant 3255. Aangenomen is dat 40 % of in Overijssel 701, in Zeeland 325 en in Noordbrabant 1302 jongens jaarlijks spontaan niet in de Landbouw terecht komen. In Overijssel, Zeeland en Noordbrabant zullen dus jaarlijks resp. 1051, 488 en 1953 jongeren de mannelijke agrarische beroepsbevolking in deze provincies aanvullen. Stellen wij ons weer op het standpunt, dat de mannelijke agrarische beroepsbevolking in de toekomst niet mag toenemen, dan dienen jaarlijks in Overijssel, Zeeland en Noordbrabant resp. 1038, 386 en 2279 agrarische jongeren uit de Landbouw weg te trekken, zodat de totale afvloeiing niet 40 % maar resp. 59 %, 47 % en 70 % moet bedragen (voor het gehele land 63 %).

De hierboven uitgewerkte prognoses gelden voor de periode 1947—1962. Zou men voor een later tijdstip van 1962 een berekening van het te verwachten aantal mannelijke agrariërs willen maken dan dient men niet alleen rekening te houden met het reeds genoemde bezwaar, dat men het aantal geborenen na 1947 uit de agrarische bevolking niet kent, maar ook met het feit, dat inmiddels de agrarische beroepsbevolking vrij sterk is verouderd. Men mag daardoor uiteraard voor een periode na 1962 niet meer de afvloeiingspercentages van 63 (Nederland), 59 (Overijssel), 47 (Zeeland) en 70 (Noordbrabant) gebruiken, wanneer men zich op het standpunt stelt, dat na 1962 de agrarische beroepsbevolking nog op hetzelfde peil dient te blijven. Het zal blijken, dat de afvloeiing minder groot behoeft te zijn dan in de tijd voor 1962, omdat door de veroudering de sterftেকansen zullen toenemen.

Dat deze veroudering in de periode 1947—1962 vrij sterk is, bewijst de volgende tabel, waarin de leeftijdsopbouw in procenten en de gemiddelde leeftijd van de mannelijke agrarische beroepsbevolking in Nederland, Overijssel, Zeeland en Noordbrabant is af te lezen.

Tabel 7. Procentuele leeftijdsopbouw en gemiddelde leeftijd van de mannelijke agrarische beroepsbevolking van Nederland, Overijssel, Zeeland en Noordbrabant in 1947 en 1962.

	Nederland		Overijssel		Zeeland		Noordbrabant	
	1947	1962	1947	1965	1947	1962	1947	1962
15 — 19	12.4	10.5	12.3	10.1	9.9	8.8	14.6	11.8
20 — 24	9.7	9.2	10.0	9.2	8.4	7.9	11.2	10.4
25 — 29	10.3	8.8	10.3	9.0	9.6	7.3	10.3	10.0
30 — 34	9.6	10.7	8.9	10.8	9.6	9.3	9.6	11.9
35 — 39	9.0	8.4	8.5	8.8	9.4	7.8	8.5	9.1
40 — 44	9.9	8.9	9.6	9.0	10.0	9.0	9.1	8.3
45 — 49	8.4	8.2	8.4	7.7	8.9	8.8	7.4	7.7
50 — 54	8.0	7.6	8.1	7.2	8.9	8.6	7.4	6.7
55 — 59	7.1	8.0	7.0	8.0	7.9	8.9	6.8	7.0
60 — 64	6.3	6.6	6.4	6.6	7.0	7.6	5.9	5.4
65 — 69	4.9	5.7	5.4	5.9	5.5	6.9	4.9	5.0
70 — 74	2.7	4.4	3.3	4.4	3.1	5.4	2.6	4.0
75 — 79	1.6	3.0	2.0	3.1	1.8	3.7	1.6	2.7
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Gem. leeftijd	42.9	45.3	43.6	45.2	44.8	47.8	41.7	43.4

Vooraf in het hoger worden van de gemiddelde leeftijd der mannelijke agrarische beroepsbevolking komt de veroudering duidelijk tot uiting; in Nederland zal deze bevolking in genoemde 15 jaren 2.4 jaar, in Overijssel 1.6 jaar, in Zeeland 3 jaar en in Noordbrabant 1.7 jaar ouder worden.

Tenslotte is nog in de grafiek (fig. 1) de veroudering in Nederland duidelijk te zien: in 1962 zal het percentage 55-jarige en oudere mannen hoger zijn dan in 1947.

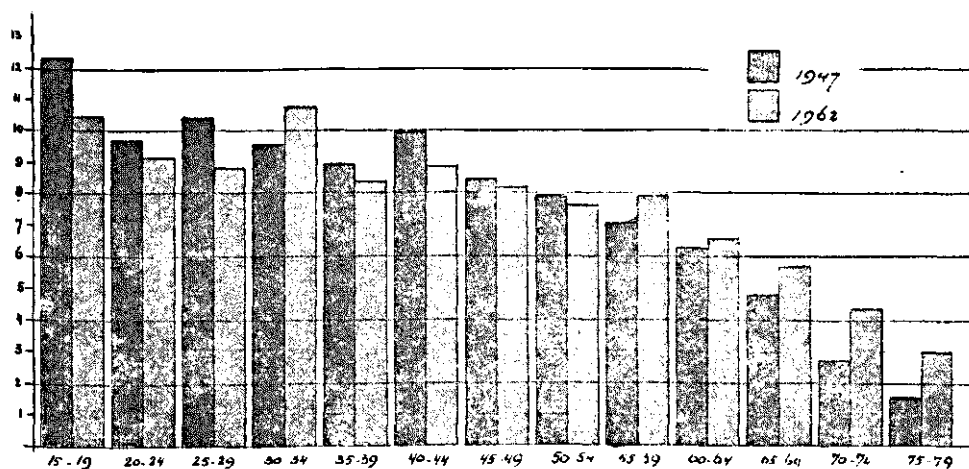

Fig. 1. De veroudering van de agrarische beroepsbevolking in Nederland (1947—1962).

4. CONCLUSIE.

De mannelijke agrarische beroepsbevolking bedroeg op 31 Mei 1947 ruim 560000, dit was ruim 40000 meer dan in 1930.

Aannemende, dat 40 % van de jongens uit de agrarische bevolking op spontane wijze uit de landbouw wegtrekt, zal de agrarische beroepsbevolking in 1962 gestegen zijn tot ruim 608.000 personen; dit betekent een jaarlijkse toeneming van ruim 4400.

Stellen we ons op het standpunt, dat de agrarische beroepsbevolking in de toekomst in geen geval meer mag toenemen dan zullen in de periode 1947—1962 ruim 183.000 agrarische jongeren — d.i. ruim 12.000 p^r jaar — niet in de agrarische bedrijfstak te werk gesteld kunnen worden en zich dus dienen voor te bereiden voor een ander beroep. Het noodzakelijk afvloeiingspercentage is in dit tijdvak 63. Niet in elke provincie is dit percentage gelijk; in Overijssel bedraagt het 59, in Zeeland 47 en in Noordbrabant 70 %.

De veroudering van de mannelijke agrarische beroepsbevolking zal zich in genoemde periode verder voortzetten. Was in 1947 de gem. leeftijd 42.9 jaar, in 1962 zal deze 45.3 jaar zijn. Voor een berekening van het aantal mannelijke beroepspersonen in de Landbouw en van het noodzakelijke afvloeiingspercentage voor een stationnair blijvend aantal op een tijdstip na 1962 zal men rekening dienen te houden met de veroudering.

In dit artikel ging het alleen om de afvloeiing van jongens, die van school gekomen een beroep moeten kiezen; hiermee is dus niets gezegd omtrent een eventueel noodzakelijke afvloeiing van de huidige agrarische beroepsbevolking (verkapte werkloosheid).

BIJLAGE 1. Mannelijke agrarische beroepsbevolking per provincie en ingedeeld naar leeftijdsklassen op 31 Mei 1947.

Provincies	15 jaar ¹⁾		16 t/m 19 jaar		20 t/m 24 jaar		25 t/m 39 jaar		40 t/m 49 jaar		50 t/m 64 jaar		65 t/m 69 jaar		70 jaar e.o.		Totale beroepsbev.	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
Groningen	1.277	3.25	3.320	8.44	3.424	8.70	11.865	30.16	7.851	19.96	8.552	21.74	1.716	4.36	1.334	3.39	39.339	100
Friesland	1.891	3.76	4.461	8.87	4.610	9.16	14.864	29.55	9.721	19.33	10.788	21.45	2.185	4.34	1.781	3.54	50.301	100
Drenthe	1.602	4.31	4.122	11.10	3.850	10.37	11.140	30.00	6.784	18.27	7.008	18.87	1.348	3.63	1.282	3.45	37.136	100
Overijssel	2.162	4.21	5.168	10.07	5.024	9.78	13.870	27.01	9.036	17.60	10.731	20.90	2.692	5.24	2.661	5.18	51.344	100
Gelderland	3.420	4.06	8.300	9.84	7.649	9.07	21.888	25.96	15.094	17.90	18.594	22.05	4.739	5.62	4.636	5.50	84.320	100
Utrecht (exclusief gem. Utrecht)	869	4.70	1.909	10.32	1.842	9.96	5.074	27.43	3.263	17.64	4.008	21.66	854	4.62	681	3.68	18.500	100
Noordholland (exclusief Amsterdam)	2.172	4.14	5.416	10.32	4.821	9.18	15.619	29.75	9.641	18.36	10.990	20.93	2.257	4.30	1.584	3.02	52.500	100
Zuidholland (exclusief 's-Gravenhage)	3.532	4.59	7.687	9.99	6.813	8.85	23.683	30.76	14.099	18.31	15.448	20.07	3.204	4.16	2.516	3.27	76.582	100
Zeeland	1.045	3.50	2.441	8.17	2.448	8.20	8.375	18.04	5.542	18.55	6.966	23.32	1.608	5.38	1.446	4.84	29.871	100
Noordbrabant	4.753	6.04	9.325	11.85	8.495	10.80	21.506	27.34	12.503	15.89	15.246	19.38	3.678	4.68	3.158	4.01	78.664	100
Limburg	2.290	6.24	4.313	11.76	3.723	10.15	9.092	24.79	5.491	14.97	7.500	20.45	2.147	5.85	2.126	5.80	36.682	100
Nederland excl. Utrecht, Amsterdam 's-Gravenhage	25.013	4.50	56.462	10.16	52.699	9.48	156.976	28.25	99.025	17.82	115.831	20.85	26.428	4.76	23.205	4.18	555.659	100

¹⁾ In hoofdzaak 15-jarigen.